

SLOVNÍK POJMŮ:

ADHD

(Attention Deficit Hyperactivity Disorder) – hyperaktivita spojená s poruchou pozornosti; ADD (Attention Deficit Disorders) – poruchy pozornosti. Jedná se o syndrom, který vzniká působením určitých negativních vlivů v období před, při a brzy po narození dítěte, vlivem dědičnosti nebo kombinací obou předchozích faktorů. Spolupodílejí se i vývojové činitele a v některých případech i činitele nám neznámé, nezjistitelné. Tento syndrom se ve větší či menší míře projevuje během vývoje dítěte – někdy dříve a jindy později, zřetelně však v určitých zlomových situacích v životě dítěte (např. při vstupu do MŠ nebo ZŠ). Jeho obraz se během vývoje mění působením výchovných a reedukačních zásahů. (Celosvětový výskyt je udáván v rozmezí 3 – 9%; u dětí školního věku je výskyt nejčastěji udáván mezi 5-7%. Výskyt u chlapců je častější, poměr chlapců k dívkám je 3 až 6:1). Průběh hyperkinetické poruchy je rozdílný u různých jedinců. U části dětí vymizí v prepubertálním období, u části přetrvává během adolescence a ve 40-60 % případů přechází do dospělosti. Výskyt ADHD v dospělé populaci se pohybuje mezi 3-5 %. Rozsah syndromu je poměrně široký, projevuje se poruchami chování a často i učením od mírných po těžké poruchy. Projevuje se i poruchami motoriky – hrubé i jemné (neobratnost, nešikovnost, potíže v grafomotorice), emočními poruchami (emoční labilita – střídání nálad, sklon k efektivitě až agresivitě), impulzivitou jednání a nízkou frustrační tolerancí (neadekvátní reakce; dítě bouřlivě reaguje na zanedbatelný podnět). A také nižší schopností vcítění (empatie) a porozumění sociálním situacím (častá je sociální nezralost, problémy v sociálních vztazích a komunikaci). Poruchy bývají i v paměťových funkcích (ve všech složkách od vštípení, přes uchování až po vybavení; poruchou trpí zvl. krátkodobá paměť) a v myšlení. Tyto děti jsou typické častým zapomínáním. Paměť i myšlení bývají často ulpívavé. Poměrně často se objevují i poruchy řeči (opožděný vývoj řeči, patlavost – dyslalie, artikulační neobratnost a snížený jazykový cit). Tyto poruchy spolu s poruchami vnímání (zvl. zrakového a sluchového) tvoří podklad pro rozvoj specifických vývojových poruch učení (dyslexie, dysortografie a dysgrafie, případně dyskalkulie). Projevy syndromu se u jednotlivých dětí liší, ne každé dítě trpí všemi projevy a ne ve stejném rozsahu. Syndrom je do určité míry ovlivnitelný pomocí specifických nápravných metod a správného výchovného vedení. U komplikovanějších případů (např. jsou-li přidruženy úzkostné poruchy, poruchy opozičního vzdoru, depresivní poruchy, bipolární poruchy, tikové poruchy) je nutno přistoupit i k medikamentóznímu ovlivnění potíží. Léky předepisuje většinou dětský psychiatr nebo neurolog. Terapeutický program musí být komplexní – kombinace farmakoterapie s psychoterapií, socioterapií a edukací všech zúčastněných složek je zaměřena jak na dítě a rodinu, tak na školu a společnost. Informace a vzdělávání (edukace) rodičů i pedagogů, je základní podmínkou odpovídající terapie.

AGRAMATISMUS

porucha mluvnické/gramatické stránky řeči, neschopnost správně tvořit (spojovat) slova

AGRESIVITA

tendence, vlastnost nebo způsob chování vyznačující se útočným zaměřením vůči objektu:

(a) brachiální / fyzická, (b) verbální / slovní

ANAMNÉZA

(v lékařství, psychologii) zachycení životního průběhu vývoje člověka od početí po sledovanou současnost (jinak také předchorobí) – soubor všech dat a údajů před onemocněním nebo problémovým stavem klienta (a. osobní, rodinná, sociální, školní). Psychologická anamnéza se soustřeďuje na zjištění vývoje jedince jako celku (osobní, rodinná, kariérová anamnéza)

ARTIKULAČNÍ NEOBRATNOST

Jde o odchylku řeči. Dítě umí sice správně tvořit všechny jednotlivé hlásky a vyslovit i celá jednoduchá slova, ale selhává při výslovnosti složených a víceslabičných slov. Artikulace je těžkopádná, namáhavá, nápadně neobratná, řeč někdy těžko srozumitelná.

AUTISMUS

(též Kannerův syndrom) pervazivní vývojová porucha intelektu projevující se zhoršením vzájemných sociálních interakcí, způsobu komunikace a omezeným, stereotypně se opakujícím repertoárem zájmů a aktivit, která se projeví u 4 – 5 z 10 tis. narozených dětí v prvních třech letech života jejich života

BALBUTIES

neurotická koktavost, spastická koordinační neuróza v oblasti mluvní koordinace (též spastická dysfémie)

CAN

iniciály angl. termínu „child abuse and neglect“ – týrané a zneužívané dítě

CEREBRÁLNÍ

mozkový

CNS

centrální nervová soustava

DEFEKT

vada, chybění nebo nedostatek některého orgánu nebo jeho části (orgánové pojetí d.), etiologií orgánového defektu je: vývojová vada, nemoc nebo úraz, – relativně stálá porucha či poškození orgánové funkce, popř. porucha v celkových funkcích organismu, aniž by původně orgán nebo orgánový systém byl tkáňově porušen (funkční pojetí d.) a kam lze řadit i orgánové neurózy, psychoneurózy a porucha chování, etiologií funkčních defektů jsou poruchy v sociálních vztazích individual

DOWNŮV SYNDROM

autozomová aberace 21. chromosomu projevující se výraznou poruchou intelektových schopností zpravidla v pásmu defektu

DYSFAGIE

porucha polykání

DYSFÁZIE

vývojová nemluvnost dítěte, vývojový nedostatek fatických funkcí, kde počáteční nemluvnost dítěte je hlavním a vedoucím symptomem (na rozdíl od afázie, kde se jedná o ztrátu již vytvořené fatické funkce/řeči) (též alálie)

DYSGRAFIE

specifická vývojová porucha učení projevující se obtížemi klienta v oblasti psaní

DYSKALKULIE

specifická vývojová porucha matematických schopností, s obtížemi v oblasti řešení

numerických operací

DYSLÁLIE

patlavost, vývojová porucha výslovnosti hlásek a hláskových skupin, vadná výslovnost jedné nebo více hlásek mateřského jazyka (na rozdíl od dysartrie, při níž jde o celkovou poruchu výslovnosti)

DYSLEXIE

specifická vývojová porucha čtení, podmíněná nedostatkem některých primárních schopností, jež skládají komplexní schopnost pro učení čtení za dané výukové metody – porucha projevující se neschopností naučit se číst, přesto že se dítěti dostává běžného výukového vedení, má přiměřenou inteligenci a sociokulturní příležitost

DYSORTOGRAFIE

specifická vývojová porucha učení projevující se obtížemi klienta v oblasti užívání pravopisných pravidel mateřského jazyka

DYPRAXIE

Vývojová porucha praktických dovedností (dítě má potíže naučit se jíst lžičkou, srozumitelně hovořit, zapínat si knoflíky, zavazovat si tkaničky, jezdit na kole, psát...). Míra poruchy se pohybuje od lehčích forem k těm těžším. Dyspraxii lze charakterizovat jako postižení nebo nezralost v organizaci pohybů, která vede k připojeným obtížím v jazyce, percepci (vnímání) a myšlení. Dítě s dyspraxií vykazuje rozdíl mezi pohybovými schopnostmi, resp. dovednostmi a věkem. Má obtíže při osvojování komplexních pohybových dovedností, které vyžadují sekvenční pohyb. Hrubá motorika je ve vývoji opožděná a dítě má problémy v nápodobě viděných pohybů. Následně si obtížně osvojuje úkoly vyžadující jemnou motoriku. Takové děti mají poruchy ve vnímání vlastního těla ve smyslu vědomé motorické koordinace. Děti s dyspraxií jsou charakterizovány jako nešikovné, jejich pohyby jsou nekoordinované, mají obtíže při kreslení, malování, stříhání nůžkami, jsou neobratné v tělocviku, neumějí házet míčem. Jsou nejisté, mají-li projevit schopnost rovnováhy. Takové činnosti dítě často ani netěší, nevyhledává je a odmítá se jimi zabývat. I rodiče často z úzkosti před možnými nepříjemnými následky nešikovnosti, neobratnosti dítěte nebo z nedostatku trpělivosti raději za dítě určitý úkol nebo celou situaci vyřeší. Tím se dítěti dostává méně příležitosti k nácviu motorických dovedností.

ENCEFALOPATIE

poškození mozku (např. v průběhu těhotenství – perinatální)

EPILEPSIE

padoucnice, nervové onemocnění projevující se křečovitými záchvaty a ztrátou vědomí (EPI GM – epilepsie s velkými záchvatovitými stavy, EPI-PM – epilepsie s malými záchvatovitými stavy)

ETOPEDIE

speciální pedagog, který se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním difilních, obtížně vychovatelných dětí a mládeže

FONIATRIE

lékařský obor zabývající se fyziologií a patologií chorob řeči, hlasu a vad sluchu

FRUSTRAČNÍ TOLERANCE

schopnost odolávat psychické zátěži (zklamání, napětí, konfliktům, oddálení, ohrožení, ztrátě, neúspěchu aj.)

GRAFÉM

nejjednodušší grafická jednotka jazyka (např. tiskací Aa nebo psané Aa), foném je jeho ekvivalentem ve zvukové podobě

GRAFOMOTORIKA

pohybová dovednost v grafické oblasti (písmu, kresbě)

HEREDITÁRNÍ

dědičný

HETEROGENNÍ

různorodý, mnohočetný

HYPERAKTIVITA

nadměrná, zvýšená činnost

HYPOAKTIVITA

snížení, oslabení activity

HYPOTÉZA

konstatování, opírající se o naše domněnky či tentativní výrok o vztazích mezi dvěma nebo více pozorovanými nebo nepozorovatelnými jevy / proměnnými

IMPULZIVITA

sklon jednat náhle a bez rozvahy ze silného vnitřního popudu, bez zřejmého důvodu

INDIVIDUALIZOVANÉ ČTENÍ

řízený program tichého čtení, v jehož průběhu žáci odpovídají na otázky vztahující se k obsahu čteného textu buď individuálně nebo v malých skupinách

INFANTILNÍ

dětský, dětinský, vývojově zaostalý, nezralý

INSTABILITA

nestálost, neklidnost, nevyrovnanost (např. motorická, charakterová), specifický druh poruchy chování na bázi orgánové poškození CNS (typu LMD)

INTEGRACE

sjednocení, vřazení, včlenění, spojování různých diferencovaných sociálních jednotek (lidí) ve skupiny

INTELEKT

pojem označující soubor získaných a vrozených rozumových schopností klienta (též inteligence)

INTELIGENCE

schopnost účelně řešit dané problémy na základě chápání vztahů – celková úroveň poznávacích (kognitivních) schopností klienta

INTELIGENČNÍ KVOCIENT (IQ)

poměr mentálního a chronologického věku klienta ($MA / CA \times 100$) u starších osob poměr mentálního věku klienta k mentálnímu věku normativní skupiny osob daného chronologického věku násobený hodnotou 100

INTERPRETACE

výklad, komplexní poznávací proces, jímž vyvozujeme závěry ze získaných diagnostických údajů o psychických nebo pedagogických procesech, stavech a znacích klienta, o patogenezi nebo etiologii jeho obtíží (i. situační, vývojová, pedagogická, neuropsychologická, individuální, syndromologická aj.)

KLINICKÁ PSYCHOLOGIE

aplikovaný psychologický obor, který se zabývá duševním životem a psychickou regulací chování jedince v podmínkách vzniku nemoci, jejího průběhu a terapie, obdobně se zaměřuje na objasnění příčin duševních nemocí a poruch, vývojových odchylek a anomálií, které lze objektivizovat prostřednictvím vhodných psychodiagnostických metod (obory klinické psychologie: psychopatologie, psychodiagnostika, psychoterapie)

KOMPENZACE

souhrn speciálně pedagogických postupů, jimiž se zlepšuje a zdokonaluje výkonnost jiných funkcí než funkce postižené, nahrazení jedné funkce činností jiných funkcí

KOMUNIKACE

sdělování, významu významů, zahrnuje porozumění i vzájemné vztahy

LABILITA

vratkost, nevyrovnanost

LATERALITA

stav, který vyjadřuje převahu pravo nebo levostranné preference párových orgánů

a) levá – při dominanci levé poloviny těla (oka, ruky, nohy)

b) pravá – při dominanci pravé poloviny těla (oka, ruky, nohy)

c) zkřížená – při dominanci pravého oka/ucha a levé ruky a nohy (levého oka/ucha a pravé ruky a nohy)

LMD – LEHKÁ MOZKOVÁ DYSFUNKCE

sběrné označení pro celou řadu projevů dítěte na bázi strukturálních změn CNS, jež se odchyľují od běžné normy, a jeví se jako nezvyklé, nápadné a zvláštní – nápadně nerovnoměrný vývoj intelektových schopností, nápadnosti a poruchy v dynamice psychických procesů, hyperaktivita až hypoaktivita, nesoustředěnost, malá vytrvalost, impulsivita, překotnost, výkyvy nálad a duševní výkonnosti, tělesná neobratnost, poruchy vnímání aj. (starším synonymem je též výraz „lehká dětská encefalopatie“ – LDE, nověji se užívá termín ADHD – viz. výrazy na A)

LOGOPEDIE

obor speciální pedagogiky, zabývající se rozvojem, výchovou a vzděláváním osob stížených poruchami sdělovacího procesu (speech-therapy)

MENTÁLNÍ ANOREXIE

chorobné nechutenství související s duševním stavem

MENTÁLNÍ RETARDACE

oligofrenie, stav speciálně charakterizovaný sníženou/subnormální inteligencí takového stupně a povahy, že osoba vyžaduje lékařskou léčbu, péči a cvičení (WHO, 1974), narušení duševního vývoje jedince ve smyslu nevyvinutosti rozličného stupně vlivem genetických chyb nebo chorob překonaných v graviditě, během porodu a do dvou let po narození, které postihly mozek

METABOLISMUS

látková výměna, přeměna látek v živých tkáních

MIGRÉNA

záchvatovitá bolest nejčastěji jedné poloviny hlavy provázená celkovou nevolností a podrážděností (viz hemikranie, hemialgie)

MIMIKA

výraz obličejového svalstva

MNEMOTECHNICKÝ

to, co technicky napomáhá lepšímu zapamatování

MORFÉM

minimální znaková jednotka jazyka, vzniklá na základě členění významového plánu jazyka (např. beton-ář-i)

MOTIVACE

tendence jedince být aktivní, a to výběrovým a organizovaným způsobem, komplex psychických vlastností podněcující, vzbuzující, udržující a zaměřující chování klienta

MOTORICKÝ

týkající se pohybu, pohybový

NARKOMANIE

chorobný návyk na toxické látky

NEGATIVISMUS

negativní přístup nebo postoj klienta ke všemu v jeho okolí

NEURASTENIE

druh neurózy, projevující se např. nechutenstvím, bolestmi hlavy, nespavostí, zvýšenou unavitelností, „dráždivou slabostí“

NEUROLOGIE

medicínský obor zabývající se globálně nervovou soustavou

NEURÓZA

porucha funkce nervové soustavy, která se vedle příznaků tělesných projevuje příznaky duševními (nesoustředěnost, utkvělé myšlenky, strachy aj.)

NEUROTIZACE

proces, jímž jsou u jedince vyvolávány příznaky neurózy

NORMA

souhrnný statistický údaj, který popisuje testový výkon klienta ve vztahu k standardizované skupině, na níž byl testový nástroj standardizován n.skupinové, věkové, percentilové, stenové aj.

ORGANICKÁ PORUCHA

porucha některého ústrojí těla doprovázená změnami funkčnosti organismu

OSCILACE

kolísání (např. pozornosti)

PARCIÁLNÍ

částečný, dílčí

PASIVNÍ NEGATIVISMUS

tichá tvrdohlavost, vzdorovitost (beze slov)

PATOLOGIE

věda, zabývající se chorobnými (patologickými) jevy

PEDAGOGENNÍ

pedagogem vyvolaný (např. neurotický příznak u dítěte)

PEDIATRIE

dětské lékařství, nauka o dětských chorobách

PERCEPCE

vnímání

PERCEPČNÍ FUNKCE

Percepční funkce (vnímání) – jsou důležitou součástí naší psychiky a jsou nezbytným předpokladem pro orientaci v okolním prostředí. Vnímání nám umožňuje přijímat a podle předem vytvořeného programu vybírat informace z okolního světa. Jde o složitý proces, ve kterém nedochází pouze k přijímání a zpracování izolovaných informací (podnětů), ale k vytváření komplexního programu chování v konkrétním prostředí. Ve vztahu ke školní připravenosti, školnímu výkonu a případným oslabením se ve většině případů setkáváme s posuzováním úrovně zrakového a sluchového vnímání. U dětí se specifickými poruchami učení a výukovými obtížemi obecně často platí, že složitý vývoj procesů vnímání z různých důvodů neprobíhal harmonicky nebo jednotlivé percepční funkce nejsou dostatečně rozvinuty. Je velmi důležité si uvědomit, že z těchto důvodů si mohou takové děti vytvářet značně neúplný nebo i narušený (zkreslený) obraz o okolním světě.

PERCEPČNĚ MOTORICKÉ OBTÍŽE

Percepčně motorickými potížemi rozumíme nedostatky v rozvoji percepčních funkcí (např. v oblasti zrakového a sluchového vnímání) a motorických funkcí (výkon v oblasti hrubé a jemné motoriky a motorické koordinace), které se promítají do grafických projevů dítěte. Úroveň kresby často neodpovídá věku, písmo má sníženou úhlednost a pomaleji se automatizuje. Správný rozvoj dovednosti číst, psát a počítat nesouvisí jen se dostatečnou úrovní smyslového vnímání (percepční funkce), ale i funkcemi kognitivními (poznávacími) a motorickými (pohybovými). Důležitá je i souhra, koordinace jednotlivých funkcí.

PSYCHYSOMATICKÉ OBTÍŽE

Každá zdravotní porucha má svou stránku tělesnou, duševní a společenskou. U každé poruchy, nemoci či obtíží je tedy důležité posuzovat, jakým způsobem a v jaké míře se na jejím vzniku podílejí činitelé povahy somatické (tělesné), psychické a sociální. Psychosomatickými chorobami (poruchami, obtížemi) neoznačujeme přesně vymezenou kategorii onemocnění. Slouží spíše k popisu takových případů, kdy duševní (psychické) či duševně zprostředkované vlivy mají podstatný podíl na vyvolání poruchy, která se projevuje především v oblasti tělesných funkcí. Děti jsou ve srovnání s dospělými mnohem náchylnější k přetížení organismu v jakémkoli směru, reagují tedy více „psychosomaticky“ než dospělí. Vznik a trvání psychosomaticky podmíněné poruchy bývá v případě dětí úzce spojen se sociálními vztahy dítěte (v rodině, ve škole, v kolektivu dětí). Vývoj choroby může být těmito skutečnostmi podmiňován, zpětnově podporován, ale také léčen.

PERINATÁLNÍ

vyskytující se těsně před porodem, v jeho průběhu nebo těsně po něm v období do 10 dnů po porodu

PORUCHA

jakákoliv ztráta nebo abnormálnost v psychologické, fyziologické nebo anatomické struktuře nebo funkci (impairment)

PRACOVNÍ POTENCIÁL

souhrn vloh, schopností, vzdělání, vlivů výchovy, zkušeností a pracovních návyků klienta

PRAXIE

obratnost

PREDISPOZICE

náchylnost člověka k něčemu, sklon, vloha

PRENATÁLNÍ

před narozením, předporodní

PREVENCE

předcházení, opatření učiněná předem

PROGNÓZA

předpověď (prognosis / prognostic test)

PSYCHIKA

souhrn všech duševních jevů

PSYCHICKÉ TRAUMA

duševní otřes po nepříjemném zážitku

PSYCHODIAGNOSTIKA

psychologický obor klinické psychologie zabývající se poznáním duševních vlastností klienta a individuálními rysy jeho osobnosti psychodiagnostika vychází ve své teoretické orientaci z individuální a diferenciatální psychologie zaměřené na studium znaků, v kterých se lidé navzájem odlišují

PSYCHOMOTORIKA

souhrn pohybových projevů člověka (volních i mimovolních), které odrážejí jeho psychický stav

PSYCHOPEDIE

obor speciální pedagogiky zabývající se rozvojem, výchovou a vzděláváním osob s mentálním postižením

PSYCHOSOMATICKÝ

vztahující se současně k tělesné i duševní stránce osobnosti klienta

PSYCHOTERAPIE

léčebná metoda s pomocí působení psychologických technik (rozhovor, sugesce, hypnóza, psychoanalýza ...)

PUBESCENT

klient ve vývojové fázi puberty

RACIONALIZACE

v psychologii dodatečné rozumové zdůvodnění, ospravedlňování, hledání rozumných důvodů pro jinak nerozumné jednání, vymyšlení důvodů klientem, proč to či ono dělá, aby tím zakryl nerozumnost svého jednání (častá u neurastenie, hypochondrie, chronické únavy aj.)

REAKTIBILITA

obecně schopnost organismu adekvátně a účelně reagovat na podněty

RECEPTORY

smyslové orgány přijímající podnět a tak umožňující vnímání

RECIPROČNÍ

navzájem související

REDUKCE

zmenšení, omezení, snížení, např.tenze, napětí, potřeby

REEDUKACE

souhrn speciálně pedagogických postupů, kterými se zlepšuje a v mezích daných možností zdokonaluje výkonost v oblasti postižené funkce (někdy nesprávně a nepřesně označovaný

jako převýchova)

REFLEX

základní jednotka nervové činnosti

REGRES (REGRESE)

ústup, přechod k vývojově nižším formám chování, ústup na nižší úroveň, forma jednání, která byla přiměřená v dřívější době, v období mládí aj., ale která je ve věku klienta nepřiměřená (např. klient se najednou chová jako malý chlapec – používá obdobných výrazů, pohybů, jednání aj.)

REHABILITACE

souhrn speciálně pedagogických postupů, jimiž se upravují společenské vztahy i možnosti pracovního uplatnění postiženého jedince, její součástí je: psychologická příprava, výchova k práci, tělesná cvičení, výchova a vzdělávání

RELAXACE

uvolnění

RELEVANTNÍ

závažný, důležitý, významný, podstatný

RESISTENCE

odolnost

RESOCIALIZACE

proces, kterým se odstraňují nepříznivé následky získané defektivy v sociální oblasti

RESPIRÁČNÍ

dechový

RETENCE

schopnost udržení např. vštípených zážitků po dobu delšího časového úseku (paměti), uchování

REZIGNACE

psychický stav klienta s projevy pasivní apatie a odevzdání se svému osudu

ROLE

soustava potřeb, cílů, názorů, citů, hodnot a činností, které by podle očekávání členů určité společnosti měly charakterizovat typického představitele určité pozice očekávaný způsob chování člověka v určité pozici

ROTACISMUS

vadná výslovnost hlásky „r“, ráčkování

ROTACISMUS BOHEMICUS

vadná výslovnost hlásky „ř“

SEDATIVUM

utišující, uklidňující prostředek

SEGREGACE

rozlišení

SELEKTIVNÍ

výběrový (selekce – výběr)

SENSIBILITA

vnímavost, citlivost, citovost, rozlišovací jemnost

SENSORICKÝ

smyslový, pocitový

SEPARACE

odloučení, oddělení

SCHOPNOST

psychická síla jedince odpovídat a řešit určité situace, která se u něho vyvíjí na základě výcviku a zkušeností a která je rozsahem širší než dovednost

SIGMATISMUS

šišlavost, porucha správné výslovnosti sykavek

SKUPINOVÁ PSYCHOTERAPIE

léčebný postup, který využívá k léčebným účelům skupinové dynamiky, tj. vztahů a interakcí jak mezi členy a terapeutem, tak mezi členy navzájem

SLUCH FONEMATICKÝ

schopnost rozlišovat jednotlivé fonémy

SOCIABILITA

schopnost osvojení sociální role, schopnost navazovat potřebné sociální kontakty

SOCIOMETRIE

soubor metod shromažďování a analyzování údajů o typech volby, komunikace a interakce lidí ve skupinách, technika zkoumání struktury a dynamiky malých skupin

SOMATOPEDIE

obor speciální pedagogiky, který se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním osob se somatickým (tělesným) postižením

SPECIFICKÁ PORUCHA UČENÍ

porucha v jednom nebo více psychických procesech nutných k porozumění nebo užívání řeči, ať mluvené či psané, projevující se nedokonalou schopností naslouchat, mluvit, číst, psát, ovládat pravopis nebo počítat (dyslexie, dysortografie, dysgrafie, dyskalkulie) při alespoň průměrném intelektovém výkonu. Pojem SPU nezahrnuje děti, jejichž výukové obtíže jsou v zásadě důsledkem poruch zraku, sluchu nebo motoriky, opoždění rozumového vývoje, citových poruch nebo málo podnětného prostředí

SPECIFICKÁ ASIMILACE

Specifická asimilace je porucha řeči v důsledku postižení verbálně-motorických funkcí, při níž jsou stírány hlásky artikulačně nebo zvukově podobné pokud se ve slově vyskytují v těsné blízkosti, přičemž v izolované podobě jsou vyslovovány správně.

Typy specifických asimilací:

- spodoby měkčení – v důsledku slabé verbálně-motorické aktivity (d-t-n x d'-t'-ň, vyslovuje niní, hodyny, něštěští...)
- spodoby měkčení – na auditivním podkladě (sluchem nerozezná, zda se jedná o tvrdé nebo měkké slabiky), obraz chyb je stejný jako v předcházejícím.
- sykavkové – jde o zvláštní typ artikulační neobratnosti, kdy jsou stírány rozdíly v sykavkách (sestička = cestička, šušené = sušené)

STANDARDIZOVANÝ TEST

skupinový test s přesně stanoveným obsahem jednotlivých testových položek, který je založen na obecném pedagogickém / psychologickém obsahu, a jehož součástí jsou standardizované věkové nebo výkonové normy, kterých lze používat ke srovnávacím účelům

STIMULACE

podněcování, povzbuzování

STRABISMUS

šilhavost, orgánová oční vada způsobená zvýšeným napětím určitých svalových skupin oka a současnou poruchou funkce ostatních očních svalů (častá ve spojení s amblyopií)

STRES

nadměrná zátěž klienta, výrazný nedostatek nebo naopak nadbytek stimulace tíseň, tlak

SUBSTITUČNÍ METODA

reedukační metoda v logopedii, při níž se používá náhradního zvuku, který je tvořen hláskou blízkou artikulačním pohybům, ale vzdálenou zvukově (např. substitucí podpůrného „d“ místo vadně vyslovovaného „r“ – tdnka = trnka)

SURDOPELAGOGIKA

obor speciální pedagogiky sluchově postižených

SUSPEKTNÍ

podezřelý (suspekce – podezření)

SYNDROM

soubor příznaků/symptom

ŠKÁLA

měrný nástroj nebo systematizovaná čísla měrného nástroje, soubor symbolů nebo čísel, které lze podle pravidla přiřadit jedincům nebo aktům jejich chování, z nichž lze dedukovat závěry o těchto osobách a jejich chování

ŠKOLNÍ SCHOPNOSTI

kombinace vrozených a získaných schopností klienta, které jsou nezbytné k osvojování nových poznatků ve školním prostředí (academic / scholastic aptitude), š. s. jsou často zaměňovány za školní úspěšnost

TEMPERAMENT

dynamika procesů psychické činnosti člověka

TENZE

napětí ovlivněné interakcí osob či vnitřních nebo vnějších vlivů (formy: zjevná či skrytá agresivita, intrapsychický či interpersonální konflikt aj.)

TERAPIE

léčba, léčení

TEST PEDAGOGICKÝ

diagnostická zkouška užívaná s cílem dospět k hlubšímu poznání rozsahu vědomostí nebo dovedností osvojených žákem v procesu učení

TEST PSYCHOLOGICKÝ

diagnostická zkouška s cílem dospět k hlubšímu poznání psychických (senzorickomotorických nebo mentálních) vlastností (funkcí) jednotlivců nebo skupin, standardizovaná experimentální situace vyvolávající určité chování, jež je hodnoceno pomocí statistického srovnávání s chováním jiných jedinců, kteří jsou ve stejné experimentální situaci

TESTOVÁ BATERIE

soubor řady testů, jež jsou standardizovány na určitém standardizačním vzorku a které jsou navzájem srovnatelné

TIK

stereotypní rychlé pohyby určitých svalových skupin (funcionálního původu) mimovolní

povahy, např. mrkání, kroucení hlavou nebo trupu, šubavé pohyby ramen, očních víček, pomrkávání, kašlání aj. nejčastější neurotický projev/symptom dětského věku, který je nutno odlišit od chorobného choreatického pohybu

TOLERANCE

snášlivost

TRAUMA

tělesný nebo psychický úraz

TRÉMA

stav strachu z veřejného vystupování

TYFLOPEDIE

obor speciální pedagogiky, který se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním osob se zrakovým postižením

TYP

(vzor, model) soubor podstatných vlastností a znaků, které jsou společné některým lidem nebo skupinám lidí

UNILATERÁLNÍ

jednostranný

ÚSUDEK

schopnost rozřešit nějaký problém výběrem z několika možných řešení na základě racionálního předpokladu či „zdravého rozumu“

ÚZKOST

aktuální nepříjemný prožitek tísně či tísnivého napětí neurčitěho obsahu (na rozdíl od strachu, který aktuálním nepříjemným prožitkem napětí s konkrétním obsahem)

VIZUOMOTORICKÁ KOORDINACE

Jde o schopnost integrace zrakových vjemů s jemnou motorikou. Je jednou z důležitých podmínek úspěšného rozvoje grafických dovedností dítěte (psaní, kreslení), kdy dítě například musí viděné písmeno zachytit do zrakové paměti a spojit tento obraz ze své představy s pohyby ruky a prstů.

VLOHA

vrozený předpoklad nebo potenciální schopnost k výkonu, úspěchu v určité oblasti činnosti nebo aktivit klienta (aptitude)

VÝKON

poznávací (kognitivní) soubor vlastností osobnosti (např. inteligence, schopnosti, znalosti)

XENOFOBIE

strach z cizinců, odpor vůči všemu cizímu, často přerůstající v až rasistickou neshášenlivost vůči etnickým skupinám